

nosti kroz brojne seobe te naposljetku romantičnom i neoromantičnom poimanju institucije, pri čemu se ističe teorija o postajanju tobelijom kao bijegu od teškoga položaja žena u tamošnjemu društvu.

Posljednje poglavlje, „Etnogram“ (195–281), donosi pregršt svjedočanstava i izvora o virdžinama koji potječu od mnoštva različitih autora i to na nekoliko jezika (engleski, talijanski, njemački, hrvatski, srpski...). Na samome kraju nalaze se popis autora, izvora i literature, sažeci te bilješka o autorici.

Knjiga Jelke Vince Pallua *Zagonetka virdžine. Etnološka i kulturnoantropološka studija* vrijedan je doprinos i svojevrsni putokaz daljnjim istraživanjima fenomena virdžine, običaja toliko stranoga izvan svojega matičnog područja da je kroz povijest poprimio notu egzotičnosti. Dodatan je to prinos i proučavanju ženske povijesti te povijesti zajednica u nastojanju za preživljavanjem i održanjem u jeku nepovoljnih okolnosti. Osim golema prineska povijesnoj i etnološkoj znanosti, knjiga predstavlja i bogat izvor zanimljivosti i informacija za svekoliku javnost te na neki način i sredstvo koje osvjetljava i prinosi razumijevanju običaja često podložnoga stereotipima i osudama. Na zagonetku koju predstavlja fenomen virdžine, ali i na ostale zagonetke na koje povijesna znanost nailazi, često se ne može pronaći jedinstven i jednostavan odgovor, što naposljetku i ova knjiga pokazuje, donoseći mnoštvo elemenata koji pomažu razumijevanju cjeline na putu k razjašnjenju zagonetke.

Gabriela Braić

Animalia, bestiae, ferae...: o životinjama u povijesti na jadranskom prostoru, 6. istarski povijesni biennale, sv. 6, zbornik radova s međunarodnog znanstvenog skupa, Poreč, 23. – 25. 5. 2013., urednice Marija Mogorović Crljenko i Elena Uljančić-Vekić, Poreč: Zavičajni muzej Poreštine – Museo del territorio parentino / Sveučilište Jurja Dobrile u Puli, Odjel za humanističke znanosti / Državni arhiv u Pazinu, 2015., 263 str.

Godine 2015. objavljen je novi, šesti broj zbornika radova s Međunarodnoga znanstvenog skupa *Istarski povijesni biennale*, održanoga u Poreču od 23. do 25. svibnja 2013., *Animalia, bestiae, ferae...: o životinjama u povijesti na jadranskom prostoru*. Uredništvo potpisuju Marija Mogorović Crljenko

i Elena Uljančić-Vekić, a izdavači su Zavičajni muzej Poreštine – Museo del territorio parentino, Sveučilište Jurja Dobrile u Puli – Odjel za humanističke znanosti i Državni arhiv u Pazinu. U zborniku se na 263 stranice nalaze radovi osamnaest znanstvenika i znanstvenica iz Hrvatske, Italije i Slovenije, a svaki radi ima sažetak na engleskom jeziku.

Prvi rad „Neki aspekti proučavanja životinja prema istarskim srednjovjekovnim i ranonovovjekovnim izvorima“ (9-20) Marije Mogorović Crljenko bavi se odredbama u istarskim statutima o životinjama, prvenstveno onim domaćim. Vijesti o životinjama pronalaze se i u mnogim drugim vrstama izvora, odnosno raznim privatnopravnim aktima, sudskim spisima (svjetovnih i crkvenih sudova), poput građanskih i kaznenih procesa, oporuka, ženidbenih sporova, otmica, do kupoprodajnih ugovora, ali i u matičnim knjigama. Autorica je naglasila da ti izvori svjedoče da su životinje bile izvor egzistencije, pokazatelj bogatstva i siromaštva, ali i predmet mnogih sporova. Također, životinje su bile predmet vjerovanja, ali i praznovjerja te su nerijetko bile i objekt slikovnoga prikazivanja u knjigama.

Klara Buršić-Matijašić u radu „Predmeti oblika ptica s otoka Krka iz razdoblja kasne antike“ (21-28) analizirala je tri predmeta s motivima ptica. Napomenula je da otok Krk zbog svojih nalaza čini posebnu arheološko-topografsku cjelinu te da su ptice bile vrlo često rabljene kao motivi uporabnih i ukrasnih predmeta priloženih u prapovijesne i antičke grobove.

„O ribolovištu na rijeci Mirni (*Quietto*) u Prvoj knjizi biskupskih prava Porečke biskupije“ (29-39) naslov je članka Branke Poropat. Autorica radom želi nadopuniti mozaik dosadašnjih istraživanja o ribolovištima (ribnjacima, ribarskim naseljima, *piškerama* ili *peškerama*) na ušću Mirne onako kako je to zabilježeno u ispravama kodeksa, a u kontekstu sporova koji su se odvijali između Porečke biskupije i Novigradske komune, s posebnim osvrtom na 13. stoljeće.

Darja Mihelič u članku „Nekdanji dogovori o reji živine na ozemlju istrskih mest“ (40-57) istražuje kasnosrednjovjekovne ugovore o uzgoju stoke na području istarskih gradova, ugovore o držanju stoke između vlasnika stoke i pastira te ugovore o najmu stoke. Autorica je istaknula da je svaki statut istarskih gradova imao članke koji sankcioniraju štetu koju stoka može prouzročiti na obrađenim površinama, ali i članke vezane za sankcioniranje krađa i šteta nanesenih stoci te one koji uređuju pravo na ispašu susjednih mjesta, kao i sporenja oko košnje trave na tuđem teritoriju.

U članku „*De porcibus, canibus, piscibus...* Životinje u srednjovjekovnim pravnim spomenicima s područja Kvarnera“ (58-68) Marija Karbić analizira pravne odredbe koje se odnose na životinje, a zabilježene su u statutima i zakonima nastalim na području Kvarnera tijekom srednjega vijeka. Krčki ili Vrbanski statut iz 1388. je najstarije vrelo koje je razmatrala. Istaknula je da se velik broj odredbi vezanih za životinje odnosi na kazneno pravo, u prvom redu na krađe. U pravnim se spomenicima spominju i odredbe o štetama koje su životinje nanijele tuđoj imovini, odredbe koje reguliraju pravo trgovine životinjama, ali i odredbe o higijensko-sanitarnim mjerama te sukobima oko životinja. Na kraju je autorica zaključila da su životinje bile važne svim razmatranim zajednicama, ali da im ipak svi promatrani spomenici ne poklanjaju jednaku pažnju.

Sabine Florence Fabijanec u članku „Uloga životinja u gospodarskome životu srednjovjekovnih dalmatinskih komuna“ (69-100) ističe da su životinje imale veliku važnost u gospodarstvu komunalnih zajednica. Autorica pruža uvid u sav potencijal gospodarskoga značenja životinja, s posebnim naglaskom na izvoznu trgovinu artikala životinjskoga podrijetla. U posljednjem poglavlju o ekonomskim učincima u nekoliko crtica nastoji prikazati svu privrednu važnost životinja u gospodarskom životu jedne zajednice.

U članku „Životinje u statutarnim odredbama i svakodnevici srednjovjekovnih dalmatinskih komuna“ (101-112) Gordan Ravančić je kombinacijom kvantitativnoga i kvalitativnoga pristupa analizirao brojnost i sadržaj statutarnih odredbi koje se tiču čuvanja i korištenja životinja u gradskom i izvangradskom prostoru dalmatinskih komuna (Zadar, Trogir, Split, Dubrovnik, Brač, Hvar i Korčula). Analizu je nadopunio i arhivskom građom. Autor je uz pomoć grafikona ukazao na razliku udjela statutarnih odredbi glede brige o životinjama između otočkih i obalnih komuna.

Lia De Luca je u radu „Agricoltura o pastorizia? Scontri d'interessi nell'Istria veneta di fine Cinquecento“ (113-128) istražila sukob između poljodjelstva i stočarstva u mletačkoj Istri krajem 16. stoljeća. Usredotočila se na kozu, životinju koja je postala simbol borbe ta dva različita sustava gospodarenja zemljom. Naime, koza je imala egzistencijalno i privredno značenje, ali nije korištena u poljoprivredi i u trgovini, a bila je i stalna prijetnja poljoprivrednim kulturama i šumama.

Člankom „Gospodarska, politička i vojna implikacija stočarstva: primjer Dobredola – crtica iz istarske povijesti 16. stoljeća“ (129-135) Robert

Kurelić ocrtava moguće probleme koje je usmjerenost na pašnjake i njihovo iznajmljivanje moglo imati na politiku, vojsku i gospodarstvo Istre. Pod povećalo je uzeo spor oko Dobredola (Valbona), kojim je ukazao na strukturne probleme Mletačke Republike u odnosu s Austrijom od 16. stoljeća nadalje. Kurelić je naglasio da taj primjer ilustrira koliko je moćnoj Veneciji bilo teško nametati svoja politička rješenja ako nisu imala podršku na terenu.

Danijela Dobanović je u radu „Od istarskoga feuda do duždevskoga stola: meso i druge namirnice životinjskoga podrijetla (kraj 16. i početak 17. stoljeća)“ (136-142) na temelju bogatih obiteljskih fondova obitelji Grimani analizirala prisutnost namirnica životinjskoga podrijetla na stolu duždevske obitelji. Zaključila je da pisma savičenskoga kapetana i kancelara/bilježnika Marinu Grimaniju potvrđuju važnost divljači, naročito ptica, u prehrani pripadnika patricijata, ali svjedoče i o hrani tipičnoj za niže slojeve u njihovoj kuhinji.

Na temelju arhivskih izvora, koji se odnose na područje Bala, Rovinja, Vodnjana i Pule, Eliana Biasiolo je u članku „Furti di animali ed altri beni nell'Istria di fine '600: riflessioni sulla figura del «barigello di campagna»“ (143-158) istražila ponovno uspostavljanje službe *barigella* (poljskoga čuvara, pudara). Istaknula je da su najčešća meta kradljivaca bili volovi, s obzirom na to da su imali važnu ulogu u agrarnoj ekonomiji, ali i u prijevozu drvene građe za potrebe Venecije. Vlasnici životinja, ali i ostalo stanovništvo, slali su u Veneciju brojne zamolbe za pomoć kako bi se zaštitili od nasilnika i kradljivaca.

U radu „Il patrimonio zootecnico e la campagna istriana in epoca veneziana“ (159-166) Denis Visintin istražio je stanje i problem stoke na području mletačke Istre te naglasio da je uspostava stočarske proizvodnje bila suočena s nedostatkom pašnjaka i bolestima. Zaključuje da je stočarska proizvodnja u Istri u novom vijeku bila rezervirana za obiteljska gospodarstva.

Slavica Stojan u članku „Motiv lova u »Dubrovniku ponovljenom« Jakete Palmotića Dionorića“ (167-176) iz književne je perspektive istražila motiv lova osmanskoga vladara i njegove svite koji se pojavljuje u poetskom ostvarenju dubrovačkoga diplomata i pjesnika 17. stoljeća. Autorica zaključuje da je Palmotićev epski uradak ostao nedovoljno prepoznat kao umjetnički čin, iako je izuzetan kulturološki i literaran prinos hrvatskoj književnosti.

Člankom „La profilassi delle epizootie bovine in Istria nella legislazione veneta e austriaca dei secoli XVIII e XIX“ (177-194) Rino Cigui ističe društvenu i ekonomsku ulogu stoke u pretežno poljoprivrednom istarskom društvu. Naglasio je da je epizootija (nagli porast oboljenja među životinjama na određenom području unutar kratkoga vremena) u tom razdoblju često pogadala istarski poluotok i desetkovala stočni fond. Mletačke su i austrijske vlasti morale poboljšati učinkovitost prevencije poučavanjem stanovništva o osnovnim higijenskim pravilima.

„Civiliziranje mestnoga prostora: delovanje društva za varstvo živali v Trstu“ (195-220) rad je Dragice Čeč u kojem je istražila djelovanje tršćanskoga društva za zaštitu životinja. U 19. je stoljeću jugozapadni dio Habsburške Monarhije zapljusnuo val ideja o zaštiti životinja i nove sentimentalnosti, koji se javljaju i u drugim njemačkim te engleskim područjima. Autorica je naglasila da je posebna pozornost bila posvećivana kućnim i radnim životinjama te pticama pjevicama.

Urška Železnik je u radu „*Kaj smo se sirote zadolžile, da nas nemilo preganjate?*“ o ptičjem lovu in pticah na območju severozahodne Istre v drugi polovici 19. stoletja“ (221-231) proučila napore koji su poduzimani za zaštitu određenih ptičjih vrsta u Austrijskom primorju u drugoj polovici 19. stoljeća. Istaknula je da se sredinom toga stoljeća javlja svijest o važnosti ptica i njihovoj zaštiti, a osim čovjeka kao „neprijatelja ptica“, istražila je i utjecaj modernizacije i industrijalizacije na ptice i njihova staništa.

Rad „Domaće životinje u piranskoj općini prema popisu stanovništva iz 1910. godine“ (231-245) Ivica Pletikosića temelji se na izvornom popisnom gradivu, a obrađeni su konji, mazge, magarci, bikovi, volovi, krave, telad, svinje, koze, pčele (tj. košnice) i perad. U piranskom je arhivu sačuvano oko 1900 upisnika za piransku općinu, koja je tada obuhvaćala i današnje hrvatske katastarske općine Kaštel i Savudriju. Autor donosi i tablične prikaze domaćih životinja u piranskoj općini 1910. i osnovne domaće životinje na piranskom selu u apsolutnim i relativnim brojevima. Kartografskim prikazima prikazuje razmještaj konja, mazgi i magaraca, goveda (bikova, volova, krava i teladi), sitne stoke (koza, ovnova, ovaca i janjadi) te svinja.

U posljednjem je članku, „Gambuzijom protiv malarije: istarski slučaj 1924. – 1943. godine“ (246-260), Milan Radošević na temelju arhivske i novinske građe istražio uvođenje riba gambuzija u Istru s ciljem borbe protiv malarije. U radu je istaknuta važnost Eksperimentalne stanice za

antimalarijsku borbu u Rimu (financirala ju je Rockefellerova zaklada), dr. Massima Selle, koji je ribicu donio u Europu i Italiju, te laboranta Ettorea Bore, koji se istaknuo u prvoj kampanji poribljavanja istarskih voda stajaćica. Autor je na kraju istaknuo da su rezultati napornoga rada bili vidljivi kada je tijekom 30-ih godina broj smrtnih slučajeva od malarije postao jednoznačen, a od 1937. do početka Drugoga svjetskog rata više nisu ni zabilježeni.

Na kraju je potrebno napomenuti kako je i ovim sveskom zbornik *Istarskoga povijesnog biennalea* potvrdio svoju znanstvenu kvalitetu te raznovrsnošću priloga predstavlja važan prinos boljem poznavanju povijesti jadranskoga prostora. Radovi u ovom zborniku poslužit će znanstvenoj javnosti u nekim budućim istraživanjima, ali jednako tako će i širem čitateljstvu ponuditi zanimljive i poučne tekstove.

Željko Cetina

***Dvegrajski zbornik*, br. 3, zbornik radova znanstvenih skupova „Crtice iz povijesti Kanfanarštine“ 2014. i 2015., gl. ur. Marko Jelenić, Kanfanar: Udruga za očuvanje i promociju nasljeđa – Dvegrajci, 2016., 236 str.**

Udruga za očuvanje i promociju nasljeđa Dvegrajci uvidjela je, nakon dugogodišnjega djelovanja, potrebu izdavanja zbornika koji će se baviti poviješću Kanfanara i Kanfanarštine. Tako je 2011. izišao prvi svezak *Dvegrajskoga zbornika*, a iste godine započelo se s organizacijom znanstvenoga skupa Crtice iz povijesti Kanfanarštine.

Nakon prvoga i drugoga sveska, 2016. je izišao i njegov treći broj, također u uredništvu Marka Jelenića, koji sadrži jedanaest izvornih znanstvenih radova i dva stručna rada obrađena na interdisciplinarni način. Kanfanar je zanimljiv zbog svoje povijesne baštine i smještaja u samom središtu Istre pa u zborniku možemo pronaći radove iz širokoga spektra raznovrsnih tema – od onih jezičnih, vjerskih, demografskih pa sve do književnih.

Klara Buršić-Matijašić napisala je rad „Toponimi gradina Kanfanarštine“ (11-36). U radu je u uvodnome dijelu objasnila pojmove gradina i kašteljer te pojam Kanfanarština. U središnjem je dijelu navela popis prapovijesnih lokaliteta na prostoru Općine Kanfanar, a u zaključnom je dijelu